

Noi Tracii

Fondator: Prof.Dr.Iosif Constantin Dragan

Interpretarea inscripției epigrafice
de pe vasul de lut de la Grădiștea
Muncelului (Sarmizegetusa Regia):

DECEBALUS PER SCORILO

de IOAN IONESCU

În campania de săpături arheologice din vara anului 1954, pe una din terasele Dealului Cetății Grădiștea Muncelului, în sectorul condus de arheologul clujean I.H. Crișan, în resturile unei locuințe mari dacice incendiate la sfârșitul războaielor daco-romane, de forma unui paralelogram înscris într-un cerc, poate un fastuos palat, ce va fi avut după toate probabilitățile cel puțin un etaj, s-au descoperit, împreună cu o monedă a lui Ulpius Traianus din anul 101-102, bucățile unui vas mare de lut ars, care a fost reconstituit aproape întreg în Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România din București.

Vasul are forma unei mari pâlnii conice, asemănător cupelor de argint dacice, cu vârful ascuțit și cu gura foarte largă, având muchea buzei mult îngroșată și rotunjită, înalt de 0,75 m, diametrul gurii 1,25 m, diametrul bazei 0,06 m, grosimea buzei de 0,06 m; patru orificii străpung baza buzei (1).

Sub buză, au fost aplicate pe pasta crudă a vasului (înainte de ardere), patru ștampile în relief, perfect legibile, așezate simetric la distanță de 0,45 m una de alta. Ștampilele sunt alcătuite din două părți deosebite. Pe una se citește în caractere latine (răsturnate) numele DECEBALUS (într-un cartuș), iar pe cealaltă (în alt cartuș) PER SCORILO.

Vasul nefiind întreg, din cele patru ștampile s-au păstrat numai două întregi, iar din a treia numai prima parte: DECEBALUS. Lipsește porțiunea unde în mod normal ar trebui să fie cea de a patra pereche de ștampile.

Pentru vasul cu inscripția, cum afirmă arheologul I.H. Crișan (2), nu se cunoaște, deocamdată, nici o analogie în ceramica daco-getică, atât din interiorul cât și din afara arcului carpatic, încât poate fi socotit un *unicum* în cadrul ceramicii daco-getice. Forma lui se întâlnește în lut sau în argint în tezaurele dacice, însă de proporții mai mici. Vasul de la Grădiștea Muncelului nu se întâlnește nici în cadrul repertoriilor de forme ceramice grecești, celtice sau romane, ce se cunosc, ceea ce dovedește că este un produs propriu și specific al Daco-Geților. Dimensiunile mari ale vasului, ca și forma sa care nu poate sta în picioare decât cu ajutorul unui suport, duc la concluzia că vasul a constituit o piesă rituală, în legătură cu religia Dacilor, neavând o utilizare practică în viața cotidiană. “Este posibil ca tocmai datorită utilizării lui în legătură cu cultul religios să fi fost și stampilat” (3).

Vasul cu inscripția stampilată a stârnit mult interes, numeroase discuții și controverse, care încă nu s-au încheiat.

Inercările de interpretare și de “traducere” a acestei formule epigrafice se grupează în jurul a două soluții în ceea ce privește idiomul în care este redactată și scrisă ștampila: (a) *daco-getică*, cu traducerea = “*Decebalus, fiul lui Scorilo*”, făcută inițial de acad. C. Daicoviciu, care a fost acceptată în general de istoricii și filologii români, ca și de unii filologi străini; b) *romano-latină*, ca un text epigrafic integral latinesc, având deopotrivă roman și scrierea (litere) și conținutul lingvistic, fiind o ștampilă care ar reprezenta “marca fabricii”, al cărei proprietar-patron era un “Decebalus”, subiect în propoziția epigrafică, iar meșterul olar ar fi acel “Scorilo”, considerat de unii ca probabil sclav-meșteșugar (sau libert), *figulus*, ori admițându-se că ar fi “doi meșteri olari” care și-ar fi pus alături numele pe marfa lor, cu două ștampile individuale.

După cum se constată, avem de-a face cu o scriere-ștampilă *terra sigillata*, cu litere latine. “Modelul vor fi fost ștampilele în cartuș de pe așa-zisele vase aretine romane, cunoscute și în așezarea de la Grădiștea Muncelului” (4). Influența romană pătrunsese de mult pe teritoriul Daciei, iar statul dac de sub Dures-Diurpaneus și Decebal din sec. I ducea o luptă aprigă împotriva expansiunii romane care ajunsese până la Dunăre.

Pentru a se apăra, regii daci au recurs, între altele, și la meșteri tehnicieni fugiți din imperiul roman și adăpostiți în cetățile și orașele Daciei. Moneda romană avea curs general în țara Dacilor încă înainte de Burebista. Unelte și obiecte de podoabă erau importate din imperiul roman și chiar din Italia. O dată cu acestea, va fi pătruns în societatea dacică și scrierea și limba latină, ca și cea grecească (5). La curtea regală a lui Decebal vor fi existat grămăticii pentru corespondența diplomatică latină: O știre păstrată de Cassius Dio (LXVII, 7) ne spune că Decebal a trimis lui Domițian, iar acesta Senatului, o scrisoare, care nu a putut fi scrisă decât în latinește. O altă dovadă că limba latină era cunoscută unora dintre Daco-Geți la începutul secolului al II-lea e.n., și poate mai înainte, îndeosebi de aristocrația oamenilor curții, o arată și faptul că solii regelui dac trimiși în cursul ostilităților dintre anii 101-102 și 105-106, la împăratul Traian, erau Daci, care trebuie să fi înțeles și vorbit limba latină. Pătrun-

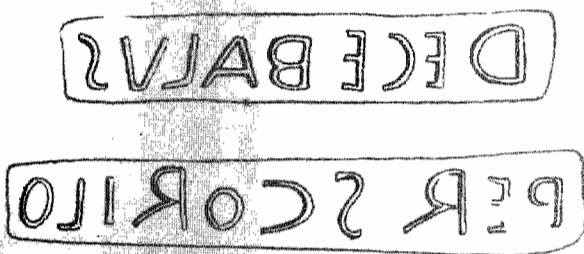
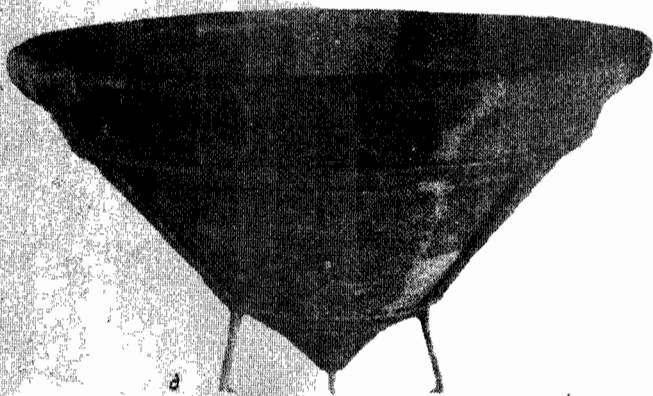

Fig. 4. Vasul de lut în formă de pilnie din Zernizegetasa, reconstituit în Muzeul din Cluj. b-c stampila inversată DECEBALVS PER SCORIO

derea mărfurilor și a monedei grecești și latine, însoțită parțial și de limba vorbită latinească, formează cele mai importante și eficiente premise ale “invaziei” militare și politice a Romei, spune prof. I.I. Russu, cu organizarea provinciei Dacia și procesul de colonizare și romanizare desfășurat sistematic și intens începând din anul 106 în țara geto-dacică, ce nu era în acești ani străină de meșteșugurile, cultura și economia romană și chiar de limba latină.

K. Horedt este de părere că pentru caracterul latin al inscripției de la Grădiștea Muncelului pledează și literele latine și terminația latinizantă a numelui lui Decebal. În această situație, atunci *per* înseamnă “prin” și indică lucrarea vasului *prin olarul Scorilo*, care știa de undeva că Romanii obișnuiau să ștampileze vasele în acest fel. Pe baza analogiilor romane, concludă K. Horedt, inscripția s-ar putea traduce astfel : “(Oficina regelui) Decebal. Prin Scorilo (a fost lucrat vasul)”. Se ivește însă dificultatea că numele lui Scorilo nu stă în acuzativ, cerut de prepoziția *per*, dar nici în genitiv, cum ar trebui să fie, dacă în limba dacică *per* ar însemna “fiu”. Punctul vulnerabil al argumentației, în ipoteza că inscripția ar fi latină, subliniază K. Horedt, este deocamdată faptul că în locul obișnuitului *fecit* se folosește “*per*” (6).

Ștampilele de pe vasul de la Grădiștea Muncelului sunt considerate și de prof. D. Berciu tot în limba latină și cu litere latine și sunt puse în legătură cu religia Dacilor ca și inscripțiile în limba greacă de pe vasul de la Ocnița (7).

Reluând problema inscripției discutate, prof. I.I. Russu afirmă în mod categoric că “prima eventualitate (text în limba geto-dacică)” azi nu mai este de luat în considerare, lipsită fiind de bază științifică și comparativă, ca un produs de iz romantic al primei entuziasmări a descoperitorilor, al imaginației necontrolate imediat după descoperirea cioburilor și reconstituirea impozantului vas “geto-dacic” confecționat după tehnica și stilul greco-roman, dar după comanda, gusturile locale și destinația (total necunoscută pentru noi azi) pe care intenționau să i-o dea “beneficiarii” din marele burg geto-dacic, nu mult înainte de pârjolirea și distrugerea lui de către armatele Romei, în anul 106. S-ar putea ca vasul “lui Decebalus” să fi fost confecționat în intervalul dintre cele două mari războaie daco-romane, adică prin anii 102-105, când - imediat după încheierea primului război - principalul burg (capitală) a Dacilor, Zarmizegetusa a fost ținut sub ocupație de o legiune romană, și anume efective din legiunea IV Flavia Felix. Este sigur că nu numai literele și tehnica imprimării ștampilei DECEBALUS PER SCORILO erau pur romane, dar și conținutul ei lingvistic avea aceeași factură, adică un text roman (în limba latină) ce nu are daco-getic decât cele două antroponime cunoscute și din alte atestări clare și sigure, aici integrate în flexiunea nominală latină. Se poate considera decocamdată ca sigur că ștampila era o simplă “marcă” de atelier a unui eminent meșter olar (*figulus*) sau patron de atelier (*officina*), mare proprietar cu numele *Decebalus*, adică foarte probabil ultimul rege al Geto-Dacilor, stăpânul unor fabrici de olărie și ceramică.

Potrivit formulei lingvistice, el ar fi lucrat prin (lat. *per*) vreun

Scena CXX (Columna lui Traian) privind împărțirea apei rituale, din care se constată forma tipică a câinii bitronconice geto-dace Latène.

Reproducere după D. Berciu, din «Revista muzeelor și monumentelor», 4, 1977, p. 56.

meșter subordonat, un fel de calfă sau chiar șef de atelier. Dacă admitem că *Decebalus* e subiect al foarte scurtei “propoziții epigrafice” în discuție, aceasta ar fi de întregit “*Decebalus fecit per Scorilo*”. Nepotrivirea cazului cerut de *per* (la dativ-ablativ, în loc de acuzativ) nu constituie o piedică în calea considerării inscripției ca un text integral latinesc (admițând un nom. sg. *Scorilus*).

După I.I. Russu, *Scorilo* putea să fie un Geto-Dac din Dacia carpatică sau un libert, “tehnician ceramist” venit din afara Daciei preromane prin Moesia (unde antroponimul tracic e cunoscut la Geto-Moesii din dreapta Dunării, ca și la Geto-Dacii din Nord). Poate să fi fost chiar un Geto-Dac instruit și calificat la vreunul dintre marile ateliere romane din Imperiu. Atestările numelor purtate de “cei doi” asociați ai officinei din Zermizegetusa Regia, cum îi numea *Pisani*, este util și necesar a fi reamintite.

Am reprodus în extenso argumentarea lui I.I. Russu pentru a vedea interpretarea nouă a inscripției noastre. Impotriva acestei argumentări a lui Russu se ridică însă unele obiecții.

H. Daicoviciu făcea observația că “vasul nu ne oferă certitudinea *matematică* a faptului că avem de-a face cu *regele* Decebal și cu *regele Scorilo*, iar nu cu un Decebal și Scorilo oarecare. Pentru cine nu uită însă că folosirea scrisului e rară la Daci, e clar că nu poate fi vorba de doi particulari; e de necrezut ca unica inscripție dacică să aparțină tocmai unor simpli particulari, purtând însă nume regești”⁽⁸⁾, - și am mai adăuga că este greu de crezut asocierea în inscripția discutată a regelui Decebal cu un meșter olar.

Scorilo e menționat de Frontinus (*Stratagemata*, I, 10, 4) ca *dux Dacorum* într-o vreme când la Roma erau grave tulburări - *arma civilis*. După Constantin și Hadrian Daicoviciu ar fi vorba de războiul civil care a preces și a urmat morții lui Nero, în anii 68-69 e.n. Profitând de aceste împrejurări, nerăbdători, Dacii căutau să năvălească în imperiul roman, dar Scorilo, cu tactul și înțelepciunea politică, rămase proverbiale în istorie i-a oprit: “*Scorilo, șeful Dacilor, deși știa că poporul roman e sfâșiat prin lupte civile, nu credea totuși prudent să încerce un atac, pentru că știa că un război extern ar fi adus din nou unirea între cetățenii cetății și, de aceea, pentru a convinge și pe ai săi, a pus doi câini să se mănânce între ei, și când erau mai în focul bătăii, le-a arătat un lup, pe care îndată, lăsând furia dintre ei, câinii s-au și aruncat; și așa a putut, cu această pildă, să împiedice pe barbari de la năvala împotriva Romanilor*”.

După Tacitus (*Hist.*, III, 45) cunoaștem însă că în primele luni ale anului 69 e.n., Dacii năvălesc în Moesia. Prudentul Scorilo trebuie să fi fost mort la această dată, iar conducerea statului dac o va fi luat fratele său Dures-Diurpaneus, a cărui domnie s-ar putea plasa între anii 68-69 și 87 e.n. Scorilo de la Frontinus, considerat același cu Scorilo din inscripția de la Sarmizegetusa ar fi atunci tatăl lui Decebal, pe care, murind, îl lăsa nevârșnic, și, foarte probabil, fratele lui Dures-Diurpaneus.

Cele două antroponime: *Decebalus* și *Scorilo* de pe vasul de lut de la Grădiștea Muncelului pot fi acceptate ca făcând parte din suita regilor geto-daci cunoscuți? Noi considerăm că da, și vom căuta să justificăm în continuare.

Documentarea adusă de K. Horedt, D. Berciu și I.I. Russu, în susținerea tezei că inscripția epigrafică de pe vasul de lut de la Grădiștea Muncelului este romană-latină, constituind un text integral latinesc și nu daco-getic, prezintă mai multă siguranță.

Interpretarea inscripției dată de K. Horedt și I.I. Russu cu traducerea prepoziției latinești *per* în românește = *prin*, ridică însă obiecții. Prepoziția *per* (cu acuzativul) are mai multe accepțiuni, în număr de vreo opt, după dicționarul latin-francez, cunoscut, al lui L. Quicherat. Ne oprim asupra înțelesului prepoziției *per* indicat la nr. 5 (care introduce și alte complemente) cu traducerea = *în numele* (în numele persoanei căreia se face acțiunea - sau ca invocație: *per deos* = în numele zeilor).

Cu înțelesul prepoziției *per* = *în numele*, inscripția epigrafică am

Detaliu al scenei CXX (vezi p. 5).

traduce-o atunci, astfel: *Decebal, în numele lui Scorilo* (care dedică sau care consacră vasul). În sprijinul acestei traduceri, avem o inscripție cunoscută africană din anul 180 e.n., în care prepoziția *per* e construită cu ablativul: *per...D. Fonteio Frontiniano...dedicante* (9). Cum menționează tratatul de *Istoria limbii române*, vol. I, p.208-209, “În mod sigur *ante, apud, per, prope* și *usque* cu ablativul sunt atestate în latina vulgară timpurie numai în Italia”. În felul acesta, inscripția vasului s-ar întregi cu verbul *dedicante* (abl. sg.) și nu cu *fecit*.

Faptul că *per* e construit cu ablativul și nu cu acuzativul ca în latina clasică, ne conduce spre idiomul latin popular folosit probabil și la curtea lui Decebal.

Vasul a fost dedicat în numele lui Scorilo cu un scop cultic, legat poate de ritul de înmormântare la Daci, care credeau în nemurirea sufle-

tului, disprețuitori ai morții (*paratissimi ad mortem*, gata cu totul la moarte, cum spune scriitorul antic Pomponius Mela, despre Geți). În lumina acestei credințe cei rămași în viață îi cinsteau pe morți considerându-i nemuritori; stăteau în legătură cu ei și le aduceau ofrande atât la înmormântare cât și în anumite perioade sau zile ale anului, poate în fiecare anotimp - ceea ce ar explica numărul celor patru ștampile de pe vas. În sec. I î.e.n. - I e.n., întâlnim dovezi arheologice pentru banchetul funerar cu spargerea rituală deasupra mormântului a vaselor folosite (10).

Unele obiceiuri de înmormântare păstrate până în timpurile noastre, cum sunt *Priveghiul*, *Cântecele ceremoniale de zori*, *Focul morților*, nu le putem explica decât legându-le de ritul de înmormântare al Geto-Dacilor.

Cuvântul *moș* este cunoscut ca un cuvânt autohton în limba română. Există în toate dialectele românești, precum și în albaneză. Pomana la "Moși" este legată de împărțitul oalelor de pământ în care se pune, de obicei, apă, iar sub mânușile lor chițe de flori și sunt însoțite de colăcei, colivă, fructe etc. Tot ulcele de pământ cu apă în ele (în unele părți și cu vin) și străchini cu bucate în ele se împart de pomană și la înmormântare (astăzi, la orașe în deosebi, se obișnuiește să se dea și câni și farfurii). Târgurile "moșilor", cu carele de odinioară, cu oale și străchini de pământ - ca vestitul "Târgul Moșilor" - erau cunoscute pe tot întinsul țării.

După înmormântare, moștenitorii "cară pausu", ca în Munții Apuseni, timp de șase săptămâni. "În toată ziua duc apă într-o doniță sau ulcior, pe care îl pun în drum pe unde nu e apă, ca să bea trecătorii". În alte părți se obișnuiește ca o fată să ducă apă pe la case în decurs de șase săptămâni pentru sufletul celui mort, după care are loc "Slobozirea izvoarelor" sau "Slobozirea apei (apelor)" (12).

În lumina acestei grăitoare permanente autohtone, ne întrebăm dacă vasul, în forma unei mari pâlnii, asemănător cupelor de argint dacice, cu inscripția "DECEBALUS PER SCORILO", vas care are sub muchea buzei sale patru orificii (ceea ce dovedește că era suspendat în palat, poate de o grindă) n-a îndeplinit cumva rolul de vas de pământ pentru împărțitul apei. Intrucât apa era considerată în folclorul autohton ca

element vital în călătoria sufletului la cer, vasul a putut fi folosit cu rol ritual la moartea lui Scorilo și apoi, cu prilejul împărțirii apei în zilele când avea loc cinstirea sufletului său, cu ocazia pomenirii "Moșilor". Oricum, vasul acesta nu putea avea decât un rol cultic, consacrat lui Scorilo. La această concluzie ne duce interpretarea inscripției: DECEBALUS PER SCORILO(*dedicante*) "Decebal, în numele lui Scorilo care dedică (consacră)vasul".

NOTE

1. I.I. Russu, *Scrierea greacă și latină în Dacia preromană (Regele Thismarcos, Decebalus și Scorilo)*, în "Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca", XIX, 1976, p.42,
2. I.H. Crișan, *Ceramica daco-getică. Cu specială privire la Transilvania*. București, 1969, p. 190.
3. Ibidem.
4. *Istoria României*, I, 1960, p.329.
5. Ibidem, p. 327-328; D. Berciu, *Scriere cu litere grecești la Ocnița-Vâlcea*, în SCIVA, 3, 25, 1974. p. 381-386.
6. K. Horedt, *Cu privire la interpretarea unor ștampile epigrafice*, în SCIVA, 1, 24, 1973, p. 110; *Vezi și Magazin istoric* (București), 1967, Nr. 6, p. 91.
7. D. Berciu, *Scriere cu litere grecești la Ocnița-Vâlcea*, în SCIVA, 3, 25, 1974, p. 386.
8. Hadrian Daicoviciu, *Dacii*, p. 195, nota 15.
9. Academia Republicii Române, *Istoria limbii române*, vol. I, *Limba latină*, București, 1965, p.208; CIL, VIII, 4203.
10. Menționez că, în cariera mea de preot, de peste 35 de ani, am constatat - în comuna mea natală, - *Băbana*, jud. Argeș, în Ținutul Zarandului, Com. Blăieni, jud. Hunedoara (unde am fost preot între anii 1943-1946), în orașul Craiova (biserica "Dorobanția" - 1956-1958; biserică "Hagi-Enuș" - 1958-1972), în București biserică "Mărțișor", din 1973) că, atunci când se scoate mortul din casă și iese cu el pe poartă, mergând spre biserică sau cimitir, cineva, de obicei din familia sau neamurile apropiate, sparge o oală de pământ cu zgomot. În multe cazuri am observat că și pe mormânt proaspăt se sparge o oală în care a fost adusă apă, ca și oala cu care s-a tămâiat mormântul 40 de zile. Cișmelele întâlnite în cale sunt lăsate să curgă, până ce trece mortul.
Toți care i-am întrebat de ce sparg oalele, fie în curtea casei, fie pe mormânt, mi-au spus că "omul este ca o oală de pământ. Când moare se sparge, iar sufletul merge la cer și ca să nu se mai întoarcă printre cei vii, ca să devină strigoi", iar în drumul spre cer, sufletul are nevoie mai întâi de apă, în călătoria sa
11. I.I. Russu, *Elemente autohtone în limba română*, București, 1970, p. 105-181.
12. Simion Florea Marian, *Immormântarea la Români*, București, 1892, p. 396-398.

RÉSUMÉ

Les tentatives de traduire et d'interpréter l'inscription du vase en terre de Grădiștea Muncelului (Sarmizegetuza Regia) *Decebalus per Scorilo*, se répartissent en deux groupes:

(a) Le texte est écrit en daco-gète et signifie, selon C. Daicoviciu «DECEBALUS, FILS DE SCORILO». Cette version fut acceptée par la grande majorité des historiens et philologues roumains et par quelques philologues étrangers.

(b) Le texte est intégralement latin, comme écriture et contenu linguistique. Les historiens roumains K. Horedt, D. Berciu et I.I. Russu ont prouvé que l'inscription est romano-latine, et non pas daco-gète. K. Horedt propose la traduction: «(L'officine du roi) Décébalus. Par Scorilo (le vase a été fait)» La version de I.I. Russu: «*Décébalus [fecit] per Scorilo*» «Dècebalus (l'a fait) par Scorilo».

Compte tenu du caractère cultique du vase, ainsi que du sens multiple de la préposition *per*, nous proposons une nouvelle traduction: «DECEBALUS (AU NOM) DE SCORILO» (*dedicante* = qui dédie ou qui consacre le vase).

Actele primului simpozion de tracologie

“INDO- EUROPEEN” ?

de ANTOINE KAPSIS

N.R. Texte, revu par l'auteur, de l'intervention faite lors de symposium de thracologie organisé par la Fondation Européenne Dragan à Rome, novembre 1977.

Lors du Symposium de thracologie organisé par la Fondation Européenne Dragan, M. Poghirc, en parlant des relations gréco-thraces à l'époque préhistorique, du point de vue linguistique, a conclu que les tribus helléniques étaient descendues du Danube, vers 1000 a.C., et que la descente même des Indoeuropéens date de la même époque. M. Georgiev a lui aussi employé l'expression de «descente». Pendant la discussion, M. Dragan a proposé de changer le terme «Indo-européen» en «Euro-Indien».

La confusion de ces termes ethnologiques et linguistiques est due probablement au manque des inscriptions avant 2000 a.C. qui pourraient contenir le nom du peuple porteur de la civilisation dans la Péninsule d'Haemus avant l'époque de 2000 a.C.

Aucun écrivain ancien grec et aucune histoire universelle ne parlent d'une «nation indoeuropéenne» avant 2000 a.C., par conséquent il n'existe aucune population qui ait créé une langue correspondante à cette nation

c'e.-à-d. une langue «indoeuropéenne».

Il faut dire que la langue fondamentale, surnommée «indoeuropéenne» est le «sanskrit» dans lequel est écrit le poème de Mahabhârata, le plus ancien document de la littérature indienne qui mentionne des événements de la guerre de Mahabhârata (800/700 a.C.).

La «descente des Indoeuropéens» est évidemment une notion inventée pour désigner le fait réel de l'inter-colonisation indigène du peuple hellénique de la Péninsule d'Haemus (Eoliens, Achéens, Ioniens, Doriens etc. après 2000/1900 a.C.).

Puisque l'hypothèse de la «descente et l'établissement des Indoeuropéens» etc. dans la Péninsule d'Haemus est dépourvue d'une présupposition fondamentale, à savoir elle manque de documents historiques, la nation «Indo-européenne» est inexistante et pour cela Childe déclare que le terme «Indo-européen» est maladroit et non scientifique. Par conséquent cette hypothèse erronée doit être réexaminée et rejetée définitivement.

D'autre part les fouilles archéologiques dans la Péninsule d'Haemus ont prouvé que dans ce territoire existait une civilisation mésolithique (10.000-7000 a.C.), qu'elle a été suivie par le même peuple autochtone épi-mésolithique de la civilisation néolithique (7000 a.C.- 3000 a.C.) et ce même peuple indigène épi-néolithique a créé la civilisation de l'époque de Bronze hellénique (3000-2000/1900 a.C.). Il faut noter que par des fouilles archéologiques, surtout des dernières années, a été montré que la civilisation néolithique (7000-3000 a.C.), dont les porteurs sont les ancêtres des Pélasgo-Hellènes, n'est pas descendu du nord vers le sud pour justifier la prétendue «descente», mais au contraire elle a avancé successivement en sens inverse, c'e.-à-d. du sud au nord, de façon qu'il y existe une montée de la civilisation néolithique dans la Péninsule d'Haemus et probablement un mouvement parallèle de peuples, et l'hypothèse de la «descente» n'a aucune base scientifique.

La continuité successive de la civilisation mésolithique à celle du néolithique et du bronze est affirmée par le prof. Caskey qui déclare que «la puissance de la Grèce, pour rendre tout le monde hellénique, s'est présentée déjà à l'époque précoce de Bronze.

Renfrew, en bref, accentue la contribution des traditions néolithiques anciennes qui ont joué un rôle important dans la formation de la civilisation hellénique du Bronze.

Le même peuple hellénique a cultivé longtemps sa langue et a longtemps préparé son écriture (hiéroglyphique, cunéiforme, linéaire, etc.) et enfin il a créé l'écriture Linéaire A et B dont Ventris et Chadwick ont déchiffré la seconde (1450-1200 a.C.) et ils ont démontré qu'elle est hellénique. L'écriture Linéaire A (1750-1450 a.C.) a beaucoup de signes qui ressemblent aussi à l'écriture Linéaire B, de façon que le Linéaire A est considéré comme le précurseur du Linéaire B hellénique.

Ces écritures helléniques Linéaire A et B ont une extension vers l'île de Chypre (arcado-chypriote) et Ugarit (Ras el Shamra de Syrie) et plus loin, dans une île du Golfe Persique, Panchéa pour laquelle Diodore de

Sicile mentionne qu'ici logeaient des Crétois depuis longtemps (probablement du XVe siècle a.C.), qui ont établi un temple de «Trifilios Zeus» ou «Panchéos Zeus» et les prêtres de ce temple sont venus de la Crète et ils ont transporté des signes de leurs dialectes qui s'appelaient «de la Crète».

Il ne faut pas exclure la possibilité que la langue fondamentale indo-européenne, le «sanskrit» (après 700 a.C.) a emprunté le vocabulaire hellénique, les noms helléniques, les flexions grammaticales et d'autres éléments helléniques, en partie de cette région persanne (arienne) ou directement de la Crète - Egée - Troade, à l'Asie Mineure de l'ouest, des dialectes helléniques (dorien, ionien, etc.) des poèmes homériques (IXe siècle a.C.) etc.

Ainsi, si nous suivons les traces de la proposition de D.A. Herster, et de l'ensemble du vocabulaire «sanskrit», ou de ce qu'on appelle langue «Indo-européenne», nous supprimons les mots qui proviennent de la langue ou de racines helléniques (Herster les nomme «Egéens» ou «Méditerranéens»), alors la langue «sanskrite», contenant pour la plupart des termes du vocabulaire hellénique, ne pourrait plus être considérée comme une langue fondamentale surnommée «Indo-Européenne». Par conséquent nous sommes obligés de rejeter définitivement le préfixe «Indo», de sorte qu'il ne reste du terme que la seconde partie: «Européen».

En outre les langues les plus importantes d'Europe - surnommées «romanes» (italienne, française, espagnole, portugaise, roumaine) ainsi que l'anglais et l'allemand sont dérivées de la langue latine.

Mais cette langue a été formée par les Hellènes de la Phocée d'Asie Mineure, qui sont les premiers qui ont découvert la mer Adriatique et l'Etrurie (Hérodote, I, 163).

Les Etrusques-Pélasgiens de l'île Limnos, de l'Egée du Nord, sont arrivés aussi en Italie (Strabo, V. 221), ils se sont installés à Kymi, la plus ancienne colonie de Kimi de l'île Eubée de la Grèce (Strabo, V, 243) et ces Hellènes, avec leur tradition de la plus ancienne écriture (Linéaire A et B, de 1750 à 1200 a.C. etc.) ont introduit probablement, d'Eubée ou d'ailleurs un système alphabétique amélioré, à savoir l'alphabet d'Eubée ou de Chalcis (VIII ou VII siècles a.C.).

Sans le mélange et la confusion linguistique d'une langue inexistante, comme celle qui fut la langue «Indo» (Européenne) et, après la conclusion de Müller-Deecke et d'autres étruscologues que les Etrusques appartenaient à la famille des peuples grecques (Müller-Deecke, *Les Etrusques*, 1877, vol. II., p. 324, Z. Mayani, *Les Etrusques commencent à parler*, Paris 1961, p. 19 etc.) et étant donné que la langue latine est dérivée de l'alphabet et de la langue hellénique, résulte une conclusion réelle et finale que la langue pure européenne devrait être placée au berceau de la vraie civilisation d'Europe, au centre de la Péninsule Hellénique d'Haemos et d'Egée.

Par conséquent, si nous voulons être près de la lumière de la vérité scientifique, il faut accepter comme *Lingua Mater* d'Europe la langue hellénique, ou pour être plus près à l'Idée Européenne la langue Helléno - Européenne.

Carmen Ghica Bogdan s-a născut la 12 august 1914, la Bunești, Suceava.

A studiat Artele Frumoase și a activat atât în creație prin lucrări de gravură și pictură bisericească (a pictat șapte biserici), cât și în învățământ.

Timp de peste patruzeci de ani s-a dedicat cu pasiune cercetărilor de genealogie, și în ultimii ani ai vieții, tracologiei.

A fost membră a Societății de Istorie și a Asociației Oamenilor de Știință.

Și mai presus de orice, a fost un Om.

A încetat din viață la 23 iulie 1978. Este îngropată la mănăstirea strămoșească de la Probota.

CHEMAREA STRĂBUNILOR (SCURT POPAS)

Carmen Ghica Bogdan

*Ca zefirul ce mângâie
cald pe obraz
Sunt undele calde
ce-mi cad pe gândire
Aducând de departe
din înalte slăvi
Ispisoc peste veacuri
de-a lor amintire.
Din neguri apar, în neguri plutesc,
se întorc, se frământă,
dispar...dar trăiesc.
Pe voi cei de ieri
dacă nu v-au chemat
numai ca drumul
ce ei îl străbat
De gândire, e lung
Și azi de-au venit
m-au cuprins
și-au plecat
Trăiesc doar prin mine
Când nu voi mai fi
Ca unda plutindă
și tu mă vei ști
Așa e povestea
Cea veche ce-ți las
și ce am primit amintire
Zefir ce mângâie cald pe obraz
Sunt undele calde ce-mi cad pe gândire.*

LE THRACE-LANGUE "KELMIS"?

de H. SCHALL

La première partie de cette étude a été publiée dans les «Actes du premier symposium international de Thracologie» (Rome, novembre 1977), édités par la Fondation Européenne Dragan.

Un objet trouvé, qui en soi ne semble rien, mais qui est très important par ses communications internationales et bien significatif par les conséquences de sa présence dans des pays divers, sous des climats variés, ainsi que par la certitude de sa provenance et par son usage en médecine, antique et moderne, et dans des cultes, nous semble digne d'être traité par son apparition en Lettonie:

Letton *magon-galvs* m./*māguón-*/ «tête de pavot», la capsule de graines de *Papaver somniferum* Linné. Les graines servent comme médicament euphorique, depuis l'Antiquité, et aussi comme moyen magique.

La «patrie» du pavot sont les Indes Orientales. C'est là que la Chine importe pour ses besoins. Quant à l'Europe, on importait de l'Asie Mineure, dont le NW a été colonisé par des Dacothraces très tôt: la Bithynie. La voie de commerce du pavot et de ses dérivés est donc marquée depuis longtemps, vers le Nord aussi.

Avant de tirer des conclusions, nous exposons les faits archéologiques nouveaux en Lettonie: Le «*magon-galvs*» se trouve appliqué à des fibules en bronze, âge: du fer, moyenne et récente (en Lettonie: siècles V-IX de notre ère, resp. X-XII). Les capsules en bronze, bien articulées, se trouvent aux bouts de l'arc et sont de deux types: a) fibule-*arbalète* et fibule-*fer à cheval* = lett. a) *plāksnes sakta* et b) *pakav-sakta*

Voici quelques sites de découvertes: 1. *Kivti*, Rajon (23) Ludza, en Latgale (Lettgallie): fibule-*arbalète*, cimetière «tas de pierres» des Lives (tableau 42, no. 3). 2. *Gravas*: «Celminu», trésor trouvé (cf. le texte: LA, p. 190) en Courlande; fibule-fer à cheval (tableau 48, no. 10, vue de côté). 3. *Vampeni-si I*, Raj. Riga-pays (9), cimetière de Lèves; fi-

bule-*arbalète* (tableau 52, no. 19): ornements des Lives de Livlande (Vidzeme). 4. *Olinkalns*, pilskalns: Raj. (20) Stučka: rive Nord de la Daugava, bassin de barrage, anc. NL *Samani*: ornements des Lettgallois: fibule-fer à cheval (tableau 63, no. 14, avec vue de profil). 5. *Lejasdopeles*, Raj. Stučka (20), près de Sēlpils: fibules en bronze, des Sélois (Seli), endroit *Vigantes muiža* = all. «Wigands Hof». 10. Collines-tombeaux, 42 fosses: des fibules fer à cheval (tableau 66, nos. 25, 27).

Toutes ces découvertes appartiennent à la période du féodalisme letton primitif (siècles X-XI de notre ère).

La connexion entre ces découvertes et leur signification inter-européenne résulte d'une manière surprenante grâce à certains noms de famille dérivés de noms de profession. Nous mentionnerons d'abord des NP modernes et du Moyen Age, en Marche de Brandebourg et en (basse) Silésie: 1953 Léopold *Magon*, à Berlin; 1653 et sequ., Hans *Mahnkopf*, *Pritstabel* (!), à Spandau (-Berlin). En Silésie: 1547 Hanns (!) *Mhōheupt*, à Liegnitz; Enderlen *Manheubt* 1362, à Freiberg; 1355 sequ. Nickel *Monhoubt*, maître monnayeur, à Liegnitz (cf. Hans Bahlow, *Schles. Namenbuch*, Kitzingen, 1953, p. 133).

La clef de ces noms se trouve aux alentours de Berlin: La famille des *Mahnkopf*, à Spandau sur la *Havel*, exerçait depuis longtemps la profession de *Pristavel*; celle-ci était - sous le féodalisme - toujours à la disposition du souverain, ici du Brandebourg. Les documents mentionnent *Pristavel* permanents à Köpenick et à Spandau, toujours comme «garde-pêche» sur les fleuves et lacs du souverain. Le titre de *Pristavel* existait jusqu'en 1907. Puis il fut changé en «maître pêcheur». Pour les dé-

tails voir ma publication: *Der Pristavel etc.* dans «Jahrbuch für Brandenburg. Landesgeschichte», 1959, p. 81-85, Berlin.

Il y a une deuxième mention, datant de 1375: «Monachorum in *Lenyn*... Damelang magna: sunt 20 mansi (charrues de terre), solvit quilibet... et *1 solidum pristavel*» (= 1 Schilling, p. 461, 468), dans Johannes Schultze, *Das Landbuch der Mark Brandenburg von 1375*, Berlin 1940, p. 216;74. Le couvent de Lehnin, au SE de la ville Brandebourg, fut fondé en 1180 par l'ordre de Cîteaux, «l'ordre gris» (Graumönche). Le couvent-mère était Sittichenbach, E de Walkenried, au Sud du Hartz. Les filles de S.: 1260 Chorin; 1295 Himmelpforte, lès Neustadt (Dosse). Voir la carte des couvents (p. 160/1) et texte (p. 15) dans Robert Pahncke, *Schulpforte*, Leipzig, 1956 (200 p.).

La profession du *Pristavel* à Damelang reste inconnue.

Au Moyen Age il était pourvu - pour son service - de dotations «en nature», d'usufruit. Sont restés jusqu'à nos jours:

a) dans Spandau des *prés*, appelés auparavant *Priestabel-Wiesen*, plus tard *Uklei-W.*, le long du Grützmacher-Graben.

b) dans Köpenick: une rue *Pritzstabel-Strasse*. Il existe ici toujours l'association des pêcheurs, et la rue *Kietz* près du château des Electeurs de Brandebourg, etc.

On constate un déclin progressif du statut social du *Pristavel* dès le Moyen Age jusqu'au XXe siècle. La cause est l'évolution du féodalisme et bientôt la substitution en économie et en administration de l'ancienne prestation en nature (Natural-Wirtschaft) par l'argent. Nous nous n'occuperons pas du développement moderne, mais de l'origine du *Pristavel* dans le passé, en nous limitant à quelques exemples instructifs; il est nécessaire d'élargir l'horizon et de noter bien que le nom de *Pristavel* change de pays à pays, et sa fonction aussi au cours du temps.

Au Mecklenbourg et en Poméranie (avoisinante) on trouve des noms de famille comme *Prystaff* (1540), à Mestlin, Kr. Parchim et à Sehlsdorf, Kr. Lübz.

A côté de ces mentions il y en a d'autres dans le travail de Hans Witte, historien du Mecklenbourg (mort en 1946, à Neustrelitz): *Wendische Zu- und Familiennamen etc.* (dans «Meckl. Jahrbuch», 1906, 71, p. 153-290). 1540 *Nastawe*, à Zietlitz, Kr.

Güstrow (Witte, 256); 1519 *Nastouelke*, à Gutow, Kr. Grevesmühlen; 1609/10 *Stauelke*: Züsow, Kr. Wismar; *Stouwelke*: Babelin, Kr. Wismar.

300 ans plus tôt est enregistré à Kolberg (auj. Kolobrzeg) *Natauiz*, civis in Colberg (PUB II, 41). Tous ces noms appartiennent à des personnages «hors fonction», c'est-à-dire ce sont des simples noms de famille. Ces notations sont à interpréter comme suit: **Nastavel(a)* = **Nastavel(ka)*: **Stavel-ka*. La racine commune est le verbe *stav-*, élargi de *sta-*. Manque le préfixe *na-* (1609). Tous ces mentions sont augmentées du suffixe *-el6* et du diminutif *-k-* (slav. *-6k6*).

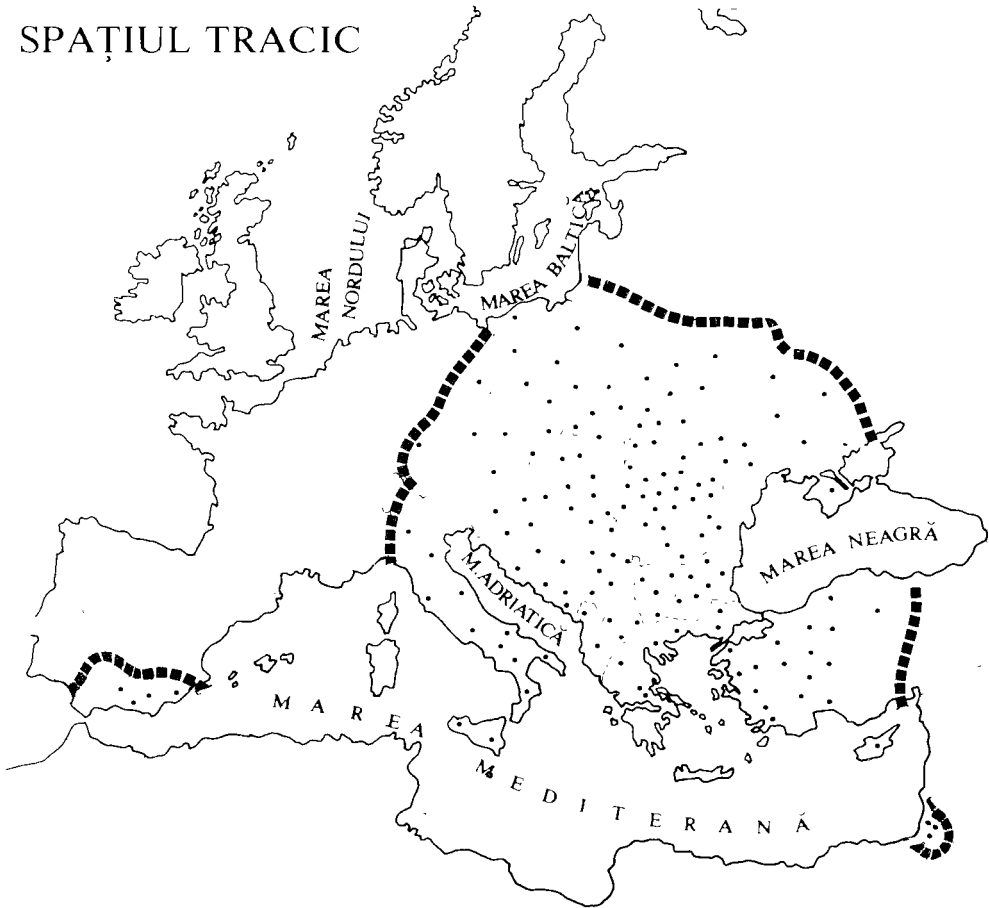
La mention primaire (1257) n'a pas le *-l-*; pourtant elle est élargie de *-ic*. En Slave du Nord-Ouest *-ic* est patronymique, même dans le nom d'un dieu **S(k)varz-ic* «fils de Svãrog». Cf. en russe *-ic*, en serbe *-ic* (p. ex. *Prib-ic-év-ic*: *Priba*). Le citoyen était donc «fils d'un *Nastav(a)*».

Les mentions qu'on trouve dans île voisine de Rugen (Rügen) présente un intérêt spécial: il y n'avait plus de commerce maritime que sur la terre ferme. La première soumission des Slaves **Rūjane* par les Danois s'est produite aussi par voie maritime: En 1168 fût détruite Arkuone, l'asyle des prêtres de «Riedegost» (v. ci-dessus). Le roi danois, Waldemar I^o, «le Grand» qui régna entre 1157 et 1182, laissa la régence aux princes autochtones de l'île. Ceci favorisait la colonisation interne slave, même au XIVe siècle. Cf. J. Bilek-H.Schall, *Slav. Siedlungstätigkeit im 14. Jh. im Spiegel der Ortsnamen*, dans ZfSl VI, H. 3, p. 379-93.

Le nom même de Rügen correspond à des parallèles en Lettonie, surtout Courlande (voir H. Schall, dans KZ Göttingen, 1964, t.79, p. 147). La colonisation «slave» venait de la même direction, surtout par les indigènes de la Courlande, mêlés de Lives. Partant de Ventspils (Windau) on évitait le parcours orageux et plus long autour du Cap Nord de la Courlande: Kolkas Rags (= Domesnäs, suéd.). Le pourcentage de 20 pour cent de crânes «orientaux» dans l'ancienne population même sur l'île de Fehmarn (baie de Lubeck) montre l'ancien parcours des Wendes de la Courlande vers l'Ouest.

(a suivre)

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume,
după cel al Indienilor (Herodot)

sumar

<i>Ioan Ionescu: «Decebalus per Scorilo»</i>	1
<i>A. Kapsis: «Indo-Européen»?</i>	10
<i>Carmen Ghica Bogdan: Chemarea strabunilor</i>	13
<i>H. Schall: Le thrace-langue «kelmis»?</i>	14

NOI TRACII
Anul IV Nr. 51, Decembrie 1978
Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunzio
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)
Centro stampa B.G. - Via larga 11 Milano